

Anna Rancāne

KORA DIRIGENTU TEREZIS I STANISLAVA BROKU ĪGULDEJUMS LATGALISKUOS KULTURVIDIS VEIDUOŠONĀ DAUGOVPIĻĪ 20. G. S. 60. GODŪS

20. g. s. 60.–70. gadu Latgolys kulturvide i juos veiduotuoji vēļ ir moz pieteita i nūvērtāta. Koč itys laiks Latvejā īsazeimoj ar padūmu ideologejis viersvadeibu vysuos sabīdryskuos dzeivis jūmuos, ar rusifikaceju i latgalīšu drukys aizlīgumu, vystok i tūlaik atsarūn cylvāki, kas sovu īspieju rūbežūs ceņšās kūpt latgaliskū identitati i kulturu.

Vīni nu taidu ļaužu ir izcylī kordirigenti Tereze Broka (1925) i Stanislavs Broks (1926–1977). Piec Latvejis Vaļsts konservatorejis beigšonys 1954. godā obeji jaunīši tyka nūsyuteiti dorbā iz Daugovpili. Eisā laikā jim izadeve krīvyskajā piļsātā, kur nabeja nivīna kora, izveidot muzykalūs kolektivus, kuru repertuara pamatā leidz ar obligatajom padūmu dzīsmem i klasiku lelā daudzumā beja latgalīšu tautys dzīsmis

Atslāga vuordi: Tereze Broka, Stanislavs Broks, latgalīšu tautys dzīsmis.

CONTRIBUTION OF CHOIR CONDUCTORS TERĒZE BROKA AND STANISLAVS BROKS TO THE DEVELOPMENT OF LATGALIAN CULTURE IN DAUGAVPILS IN THE 60TH OF THE 20TH CENTURY

Latgalian culture of the 60s and 70s of the 20th century is still insufficiently studied and evaluated. Although this time in Latvia is marked by the dominance of the Soviet ideology in all spheres of social life, russification, and ban of Latgalian print, there were people who managed to develop Latgalian identity and culture.

Terēze Broka (1925) and Stanislavs Broks (1926–1977), the two outstanding choir conductors, are among such people. After graduation from Latvia State Conservatory they were appointed to work in Daugavpils. In this city, characterized by Russian spirit and with no choirs, the two conductors within a short period of time managed to establish musical collectives and develop repertoires where along with the obligatory Soviet songs Latgalian folk songs were included.

In autumn 1954, Terēze Broka established a women's vocal ensemble „Daina” and a group of kokle (a Latvian national musical instrument) players, and looked for more unknown Latgalian songs at the Academy of Sciences of the Latvian SSR. The folk songs were arranged by her husband, conductor and director of Daugavpils Music College Stanislavs Broks who in 1956 established a mixed choir, later called

„Daugava”. Due to their persevering work in a short period of time both Daugavpils musical collectives gained brilliant success and were nominated to the VI World Youth and Students Festival in Moscow in summer 1957 where they were awarded the silver prize.

This success is followed by the bright parade of Latgalian performance, the week of Latgalian culture in Riga in December 1958, where the two Daugavpils collectives were at the centre of all events.

It is noteworthy that the two collectives mainly consisted of Latvians, Russians and Poles who did not know the Latgalian language, but were diligent and motivated to learn to be able to sing in Broks' collectives.

In 1961 the Latvian Music Department in Minneapolis (USA) released the first disc of the Latgalian folk songs “Latgalian (Latvian) Folk songs” compiled by Mikelis Bukšs. The disc contains 15 music pieces from the repertoire of Daugavpils mixed choir „Daugava” (conducted by S. Broks) and the women's vocal ensemble „Daina” (led by T. Broka). „Aiz azara bolti bārzi”, „Aiz azara augsti kolni...”, „Siermi zyrgi, jauni puiši...”, „Audzit muni gari lysi”, „Es sovai māmeņai...” and other Latgalian folk songs arrangements served as a specific brand of Daugavpils, which strengthened the self-confidence of Latgalians of that time.

Keywords: Terēze Broka, Broks Stanislavs, Latgalian folk song.

Kod runojom par latgaliskuo gora izplaukumu, tod parosti vysvaira pīminim trejus laikus. Vysupyrma tei ir pyrmuo Latgolys Atmūda Pīterpilī, Latgolys kongress 1917. godā, kod latgaliskuo gora Atmūda suocēs ari Latgolā, kai ari laiks piec tuo, 20. g. s. 20.–30. godi, kas gon pamosam puorguoja ūtrajā, koč dokumentali naapstpyrnuotajā drukys aizlīgumā 1934. godā. Kai trešū varātu nūsaukt 20. g. s. beigys, kod leidz ar Latvejis naatkareibys atjaunuošonu, ari latgaliskais pīdzeivuoja sovu renesaņsi. Piec Ūtruo pasaūļa kara un leidz ar padūmu okupaceju Latvejis, ari Latgolys kulturvide nagadeiti mainejuos, tok latgaliskuos kulturys steidzeņa napuortryuka, lai gon juos kūpšona natyka sakmāta voi atbaļsteita. 50.–60. godu Latgolys kulturvide i juos veiduotuoji vēļ ir moz pieteiti un nūvērtāti. Koč ari itys laiks Latvejā īsazeimej ar padūmu ideologejis viersvadeibu vysuos sabīdryskuos dzeivis jūmuos, rusifikaceju i latgalīšu drukys aizlīgumu, tūmār ari tūlaik atsarūn cylvāki, kas sovu īspieju rūbežūs ceņšās kūpt latgaliskū identitati i kulturu pat taiduos vītuos, kur latvīšu beja moz. Taidi beja izcyļi kordirigenti Tereze i Stanislavs Broki.

Pyrms nailga laika piec Daugovpiļs dūmis Kulturys puorvaļdis rūsynuojuma, ar VKKF Latgolys programys atbolstu pasajiemu raksteit gruomtu par kordirigenti Terezi Broku (1925). Intervejūt i jū, i juos laikabīdrus, pietejūt arhivu datus i periodikys publikacejis, beja puorsteidzūši pīzeit, ka 20. godūs dzymušuo paaudze, kas školā vuicejuos latgaliski, beja saglobuojuse dabisku, stypru latgaliskū pošapziņu,

par speiti vysom viesturiskajom puormaiņom i padūmu varys izspīstū ideologeju. Sovu īspieju rūbežūs jī ceņtēs tū kūpt i saglobuot.

Tereze Broka dzymuse i auguse Rēzeknis aprīņča Viļānu pogosta Zvīdreņu sādžā, Stanislavs – Rēzeknis aprīņča Dricānūs, latgaliskuos, katuoliskuos saimēs. Školā pyrmūs godus vucejuos tikai latgaliski, piec trešuos klasis latgalīšu izlūksne tyka vuceita kai prīškmats. Juoatzeimej, ka Rēzeknis vydsškolā, kur Tereze vucejuos piec Veitulu pamatškolys beigšonys, juos latiņu volūdys školuojuos beja izcylais latgalīšu kulturviesturis pietņiks Mikeļs Bukšs.

1954. godā piec Latvejis Vaļsts konservatorejis beigšonys obei jaunīši tyka nūsyuteiti dorbā iz Daugovpili. Latgaliskuos vītuos auguši jaunīši teik krīvyskā vidē. Kaida tod beja sabīdryski politiskuo i nacionaluo situaceja tymā laikā Daugovpilī? Tikai gods paguojs, kai nūmirs komunistiskuos partejis vodūņ Josifs Stalins, oficialuos sārys piec vodūņa Daugovpilī asūte bejušys grandiozys! I na veļti – staliniskuo administratīvi komandējušuo sistema Daugovpilī beja īsadzeivuojuose stypri. Mīgracejis deļ piec kara īdzeivuojuoju skaits Daugovpilī beja strauji pīaudzs, vysvaira nu sābru zemem, Boltkrīvejis i Krīvejis. Vīns nu golvonūs īmesļu, kas nūsaceja piešku īdzeivuojuoju skaita pīaugumu i piļsātys puorkrīvuošonu, beja dreizuo ryupneicu ceļtnīceiba. 1946. godā Daugovpilī dzeivuoja 22 587 īdzeivuojuoju, 1956. godā – 58 500 īdzeivuojuoju. Ka 1935. godā piļsātā beja 32,3% latvīšu, 21,2% krīvu, tod 1959. godā 13,2 % latvīšu, 55,9% krīvu (Barkovska, Šteimans 2005: 96–101).

Koč ari pyrmuos Latvejis Republikys laikā Daugovpiļs beja daudznacionala piļsāta, tāt jēi faktiski gondreiž palyka par mononacionalu piļsātu, vysur vaļdeja krīvyskais gors, komunistiskuos partejis aparats vadeja i kontrolēja vysys dzeivis sferys, i ekonomiku, i goreigū dzeivi. Piļsātys komitejis pyrmī sekretari parosti beja atsyuteiti nu Krīvejis, tymā skaitā Krīvejis latvīši, kuri naprota latvīšu volūdys i beja uzticeigi Moskovai, veicynuodami Latvejis puorkrīvuošonu. Tī latvīšu kulturys darbinīki, kas te beja pyrms kara, puorsvorā beja izbraukuši voi represāti. Taidā piļsātā tyka Tereze i Stanislavs Broki. Apbreinuojams beja jūs entuziasms i uzjemeiba – nagarā laikā jim izadeve krīvyskā jē piļsātā, kur da ituo nabeja nivīna kora, izveiduoit muzikalūs kolektivus, kuru repertuara pamatā, leidz ar obligatajom padūmu dzīsmem i klasiku, lelā daudzumā beja latgalīšu tautys dzīsmis.

1954. goda rudinī T. Broka izveidoj sīvīšu vokalū ansambli „Daina”. Tys ir radīs nu Muzikys vydsškolys jaunīšu buļbu tolkyš Ilyukstis apleicīnis kolhozūs, piec dorba meitinis saguojušys kūpā i dzīduojušys, i tod školuojuojuo Terezei rodusēs ideja izveiduoit ansambli. Kai stuosta vīna nu ansambļa pyrmūs dzīduojuoju Ģertrūde Keviša (Rancāne 2016), puorsvorā ansambļa daleibneicyš nav bejušys latvīšu tauteibys i vēļ vairuok – nav protušys latgaliski, tūmār T. Broka par ansambļa repertuara pamatu izalasejuse taišni latgalīšu tautys dzīsmis, kas jai pošai ir bejušys sirdei tyvys nu bieņeibys. Jēi brauce iz LPSR¹ Zynuotņū akademeju Reigā, lai

¹ Latvejis Padūmu socialistiskuo republika.

folklorys ekspediceju materialūs vaicuotu vēl nazynomys latgalīšu dzīsmis. Latvejis Filharmonejā jei izpraseja vacys, nūraksteitys kūklis, tai „Daina” ir pyrmais i tūlaik vīneigais kūklātuoju ansamblis Latvejā (Rancāne 2016–2017).

Latgalīšu tautys dzīšmu apdaris komponēja Terezis veirs, dirigents i Daugovpiļs Muzikys vydsškolys direktors S. Broks. Jis 1956. godā organiziejs jauktū kori, kurs vieļuok dabuos nūsaukumu „Daugava”. Ar naatlaiideigu dorbu eisā laikā obeji Daugovpiļs kolektivi giust spūžus panuokumus Reigā un teik izvierzeiti iz VI Vyspasauļa jaunuotnis i studentu festivalu Moskovā 1957. goda vosorā, kur sajam sudobra gūdolgu. Tuo laika avīzis raksteja: *Vieglāk radīt kori uz Marsa, nekā tai pilsētā... Bet par pārsteigumu visiem, arī dažam labam pašā pilsētas kultūras druvā, atklājās, ka Daugavpilī ir koris, kuru bez bažām var sūtīt uz Maskavu reprezentēt Latvijas kora mūzikas kultūru* (Auza 1957). Sekoj spūža latgaliskuma paruode, Latgolys kulturys nedeļa Reigā 1958. goda decembrī, kur obeji Daugovpiļs kolektivi ir vysu nūtykumu centrā. Juoatzeimej, ka obeju kolektivu sastuovā vairumā beja puornūvodu latvīši, krīvi i pūli, kuri nazynuoja latgalīšu volūdys, bet ar lelu uzcīteibu vūcejuos, lai dzīduotu Broku kolektivūs.

Vīna nalela epizode nu ansambļa „Daina” rodūšuo guojuma, kas ilga 20 godu – nu 1954. goda leidz 1974. godam. Republikys vokalūs ansambļu atlasis konkursā Reigā nu 40 daleibņiku žureja atlaseja 16 lobuokūs finalistus. Piec daugavpilīšu izastuošonys nūtics koč kas naporosts – konkursa žurejis komisejis pīrīksādātuojis docents Eduards Mikelsons, tūreizejais Vaļsts konservatorejis vokaluos nūdalis vadeituojis, pyrmais pīsatryucs kuojuos i suocs aplaudēt, piec juo suokuse aplaudēt vysa žureja, sovā viertejumā uzsverūt na tikai gaumeigū pīrīsknasumu, navainojami teirū intonaceju, bet ari tū, ka tautys dzīsmis izpiļdeitys skaištā latgalīšu izlūksnē (Rancāne 2016–2017).

Koncerts sekuoja koncertam, ari tyvuoki i tuoļuoki braucīni, cik nu tūlaik tys beja īspiejams. Ansambli aicynuoja pīsadaleit vysaidūs koncertūs Reigā, partū ka daugavpilītis vysur īnese latgaliskū goru, dzierksteigumu i volūdu, kas patyka i aizruove. Tok na jau deļ ituo viņ – T. Brokys vadeitais kolektivs teik ari augstu profesionali nūvērtāts. Ansambļa repertuara atlasē Tereze parosti reikuojusēs breivi, bez nūruodejumu nu viersa. Jei pošā par tū soka tai: *Škieršļu dzīduot latgalīšu tautys dzīsmis vysūs koncertūs mums nabeja, varbyut deļtuo, ka mes jau bejom sevi pīruodejušys. Nu Moskovys festivala atbraucem ar sudobra medaļu, mums nikuo vaira navarēja naļaut! Tys beja myusu dorba i panuokumu rezultats* (Rancāne 2016–2017).

1957. goda vosorā Moskovā nūtyka VI Vyspasauļa jaunuotnis i studentu festivals. Tymā laikā itam pasuokumam beja miļzeiga nūzeime – pyrmū reizi deļ padūmu jaunīšu tyka pavārts t. s. „dzeļža pīrīskors” iz Rītumu pasauli, pīrūtams, stingri kontrolātā veidā, bet īspieja sasatikt ar uorzemu jaunīšim tei beja. Itymā festivalā pīsadaleja lela delegaceja nu Latvejis, konkureņce beja lela, bet vītu izceineja nikam napazeistamī Stanislava i Terēzis Broku vadeitī kolektivi nu Daugovpiļs. Izaruoda,

ka vēl pyrma konkursa īspiejamajim uzvarātoojim, Gido Kokara vadeitajam koram, jau beja sašyuti Kūrzemis tautys tārpi. Bet nagaideiti uzvarēja latgalīši i iz Moskovu aizbrauce Kūrzemis tārpus.

Piec atsagrīžšonys nu Moskovys festivala ar sudobra gūdolgu, daugavpilīšus gaideja vēl kaidys nūzeimeigs nūtykums. 1958. goda beiguos Reigā nūtyka vēl nabejuse Latgolys kulturys paruode – Latgolys kulturys nedeļa. Itam nūtykumam vajadzātu veļteit atsevišku pietejumu, eisi sokūt, tei beja pyrmuo reize, kod tik plaši Reigā tyka paruodeita Latgolys kultura, i, lai kai tū kaidys grybātu nūlīgt, ari ituo nūvoda latvyskums. Dīmžāl Latvejis pyrmuos breivvaļsts laikā tū laikam napaspēja, voi ari varbyut – nagribēja dareit.

Latgolys kulturys nedeļai beja sova prīškviesture. 50. godu beiguos, ceļūt lelūs ražošonys uzjāmumus, cyttautīšu ībraucieju plyusma Latvejā, i it seviški Latgolā, vys pīauga. Vaļdeibā tūlaik pat asūt nūbrīduši tuolejūši plani par Latgolys davīnuošonu Vitebskys apgobolam Boltkrīvejā. I taišni itymā laikā, pasateicūt Eduarda Berklava vadeitajai Latvejis vaļdeibai, kurā puorsvorā Hruščova atkušņa laikā beja t. s. nacionalkomunisti, suocēs kusteiba, kuru vāluok Arvīds Pelše borgi nūsauks par „latyšzacyja Latgaliji”. Dīmžāl itai kusteibai, kai ari pošim nacionalkomunistim, 1959. godā tyka pīlykts tuklys punkts, tok tuo laika kulturys ministram Voldemāram Kalpiņam (1916–1995) izadeve nūorganizēt Latgolys kulturys nedeļu Reigā, kas uzmundrynuoja i sapurynuoja latgalīšu pošapziņu.

Juosoka, ka padūmu vara veikli prota izmontuot tuos klaidys, kurys sovulaik tyka pīļuovuse Latvejis vaļdeiba attīceibā iz Latgolu, tūstorp zemis reformys tryukumus, kas veicynuoja Latgolys īdzeivuotuoju slyktuoku ekonomiskū situaceju, bezdorbu, peļņā īšonu iz Latveju, kai tūlaik sauce puornūvodus. Taipat ari nycynūšū attīksmi pret latgaliski drukuotajom gruomotom i latgalīšu volūdu (kai tūreiz sauce – latgalīšu izlūksni), nu kurys publiskajā telpā piec 1934. goda K. Ulmaņa apvārsuma teiši voi natīši latgalīšus spīde atsateikt „tautys vīneibys vuordā”. Prūtams, ka ari padūmu laikā Latgolu nagaideja leiputreja, nu nabadzeigūs Latgolys kolhozu ļauds bāga iz Pīreigu i cytim Latvejis rajonim, kuortejū drukys aizlīgumu pīdzeivuoja ari latgalīšu volūda. Tūmār taisneibys lobā juopīzeist ari tū, ka daudzi tryuceigī Latgolys jaunīši izmontuoja padūmu varys dūtuos īspiejis īgiut bezmaksas izgleiteibu vydsškoluos i augstškoluos. Daudzi Latgolys censūni ar sovu speiteibu i uzjiemeibu īgiva vysai augstus posteņus tuo laika nomenklaturā. Kū tys jim moksuoja, nu kuo beja juoatsasoka, – tys beja cyts vaicuojums. Dzejnīks Andris Vējāns sovā dīnysgruomotys 1988. goda 6. novembra īrokstā pīmiņ Latgolys kulturys nedelis organizatora, kulturys ministra V. Kalpiņa vuordus, kas, atsaverūt iz tūs dīnu nūtykumim piec 30 godim, par latgalīšim izasacejs na vysai glaimojūši: *..domāju, ka izkopt šo (latgaliešu – A. R.) savdabību būs ļoti, ļoti grūti, jo latgaļi jau ir mūsu lielākie migranti. Cik to ir palicis viņu pašu novadā? Viens no viņiem man kādreiz teica: „Mēs pārņemsim cilvē valodu un vadošos amatus.” Tā arī ir noticis, un ideja par šo savdabības attīstīšanu vairāk nāk nevis no Latgales, bet gan no Rīgas. [...]* Ulmaņa laikos latgaļus stipri

apspieda, un mēs, komunisti, tiem solīt solījām – nāks mūsu laiki, viss būs pavisam citādi. Jā, Latgalei tika piešķirts pat autonomā apgabala statuss, tiesa, to drīz arī likvidēja. Ko mēs tiem varam sacīt par mūsu solījumiem? Gaužām maz, ja nu vienīgi nākotnes formā (Vējāns 2009: 176).

Juoteic, ka ar Latgolū vysūs laikūs ir raudzeits politiski manipulēt, bet latgalīts vysod ir izdzeivuojs, varbyut ari pasateicūt sovai elasteibai i spiejai pīsamāruot, ka cytažuok navar, bet kluseibā sirdī prats patureit sovu taisneibu i sovu Dīvu.

Latgolys kulturys nedelā Reigā T. Brokys ansamblis „Daina” i ari juos vadeitais Daugovpiļs rajona Neicgaļa kolhoza „Rodina” (*Dzimtine*) kors, taipat ari Daugovpiļs kulturys noma jauktais kors S. Broka vadeibā beja vysu pasuokumu centrā, bet nūslāguma koncertā izastuoja Daugovpiļs i Rēzeknis apvīnuotais jauktais kors i simfoniskais orkestris. Kori dirigēja S. Broks i Uldis Balodis, orkestri – Mendelis Bašs i Pauls Krūmiņš. Klauseituoju puorpiļdeitajam koncertam beja juoreikoj atkuortojums nuokamuos dīnys, svātdinis reitā, bet ari iz tū biletis tyka izpierktys dažu stuņžu laikā (Vītoliņš 1958).

Tai sauktais Hruščova atkusnis nabeja ilgs, jau nuokamajā godā, 1959. goda 7.–8. jūlī, Reigā nūteik LKP centralkomitejis slāgtais uorkuortys plenums (Latvijas KP 1989), kurā nu omota atcēle LPSR Ministru padūmis prišksādātuoja vitnīku E. Berklavu, beja suokusēs nacionalkomunistu sagruove. Tūmār 1959. goda 19. jūlī Daugovpilī, atjaunuotajā Stropu estradē, nūteik Ūtrī Latgolys nūvoda dzīšmu svātki, kruošni i grandiozi. Svātku viersdirigents ir S. Broks: *Otro Latgales dziesmu svētiku dalībnieku un tautas noskaņojums izpaudās cerībā un pārliecībā, ka latgalieši ar savu īpatnējo etnisko kultūru, dzīvi apliecinošo tautas mākslu spēj pastāvēt un attīstīties līdzās pārējiem Latvijas novadiem arī nelabvēlīgos apstākļos* (Paukste 2002: 66).

20. g. s. 60. godūs ir vēļ vīns nūzeimeigs nūtykums, kas tūlaik Latgolys kulturys dzeivē paīt namaneits, jo saistuos ar trymdys latgalīšu aktivitatem. 1961. godā „Latvian Music” nūdaļa Mineapolē (ASV) izdūd pyrmū skaņuplati ar latgalīšu tautys dzīšmu īrokstim „Latgalian (Latvian) Folk songs”, kū sastuodeja pazeistamais literaturzynuotnīks Mikeļs Bukšs. Skaņu platē ītvarti 15 tautys muzikys skaņdorbi nu Daugovpiļs jauktuo kora „Daugova” (vad. S. Broks) i sīvīšu vokaluo ansambļa „Daina” (vad. T. Broka) prišksnasumu. „Aiz azara bolti bārzi”, „Aiz azara augsti kolni”, „Siermi zyrgi, jauni puiši”, „Audzit muni gari lyni”, „Es sovai māmeņai” i c. latgalīšu tautys dzīšmu apdaris padūmu okupacejis godūs beja sovdabeiga Daugovpiļs vizitkarte, kas styprynuoja tuo laika ļaužu latvyskū, latgaliskū pošapziņu.

M. Bukšs žurnalā „Dzeive” 1962. godā atzeimej, ka itei plate ir puorjāmums nu okupātuos Latvejis, tys nūzeimej, ka īroksti pajimti nu Latvejis radejis, nu koncertu īrokstu ar vysim aplausim (Bukšs 1962: 30). Prūtams, ka ni „Daugava”, ni „Daina” tymā laikā nevarēja pat īsadūmuot nūbraukt iz Ameriku voi Zvīdreju, lai īraksteitu skaņu plati! Tod, kod jau Reigys kori 70. godūs suoce braukuot ari iz Rītumu valstīm, iz Japuonu, Daugovpiļs kolektivim vīneigais braucīņs beja iz Vuocejis Demokratiskū

republiku.

Kai recenzijuos žurnālā „Dzeive” 1962. gada 53. numurā uzsver i rakstnīks Ontuons Rupaiņš (Rupaiņš 1962: 28–30), i skaņu platis sastuodeituojs, izcylais zynuotnīks M. Bukšs, izpiļdejuma kvalitāte ir perfekta: *Lelu atzineibu jōsoka dirigentim Brokim, kas prūt panōkt teiru dzīšmu partiju, sabolsōjumus, kontrolēt koristu elpōšonu, izceļt vodūšōs melodijas, veidōt skaistu piano, dūt spēceigu forte un dinamiski regulēt tempus. Prīcu sagōdoj pyrmō plašōkō vērīņa dirigente – sīvīte, Tereze Broka, kas gūdam var nūsastōt leidza dirigentim veirīšim* (Rupaiņš 1962: 28–30).

Ari M. Bukšs eipaši uzteic T. Broku, sovu nazkodejū škoļneicu Rēzeknis gimnazejā Ūtruo pasaulā kara laikā: *Te seviški izaceļ Tereze Broka ar sovīm dzīšmu tulkōjumim, kuri ir eisti klasiski vīnreizēji. Voi ir īspējams izpiļdeit vīnkōršōk un dramatiski efekteigōk kaidu dzīsmi, kai ir izpiļdeita, pīm., „Nadūd, Dīvs i veitulam”?* *Moz tycams. Jau īvoda bolss skaņ liriski smogi kai nu viņpasauļa, tōļōk tū pōrjam alts ar vysu dvēseles cīšsonu dziļumu, kura sōpeigumu vēļ pastyprnoj vīnas vīneigas steigas izskaņa. Tei ir geniali vīnkōrša interpretacija, maksimalais teirūs, tragiskūs jrytu atklōjums. Taisni liriskajā interpretacijā Tereze ir pōrōka ari par Stanislavu Broku* (Bukšs 1962: 30).

Tys ir cīši augsts nūviertejums, ar kuru, laikam gon, Latvejā tūlaik moz, kurs īsapazyna, taipat kai ar skaņuplati. Poši Broki plati pa postu sajēme, bet sūleituo skaņū īrokstu īkuorta mož ari tyka izsyuteita, bet Daugovpili tei nasasnēdze (Rancāne 2016–2017).

Trimdys latvīši tūmār sekuoja leidza T. Brokys rodūšajai darbeibai. Jei pošā stuosta: *Naatguodoju, kurūs Dzīšmu svātkūs tys beja, varbyut kaidā 1980. godā. Piec tautys muzikys koncerta LVU (Latvejis Vaļsts universitate – A. R.) aulā mes obejis ar meitu, dasasādušys iz zedineiša, parkā ādam saļdejumu, tys saļdejums tak, es nūsalīkuse turu jū, lai natak iz bruņču. Pieški radzu man prīškā nūsastuoj divejis boltys, elegantys veirīšu kūrpis, boltys zečis, boltu bikšu storys, es tagad laižu skatīni iz augšu, verūs, ak, Dīveņ, div napazeistami, smolki kungi. Dūmoju, varbyut mums puormess, ka mes te sēdim, es puorsabeiduse pīsatryukstu kuojuos, bet tys veirīts maņ vaicoj: „Jūs esat Terēze Broka?” Izaruoda, ka tī beja Amerikys latvīši, jī bejuši myusu koncertā aulā. I tūlaik jī maņ soka: „Jūs taču esat varone!” – „Kāpēc?” – „Nu tāpēc, ka dziedat latgaliski.” Jis bejs puorlīcynuots, ka Daugovpilī nivīns pat latvyski narunoj, kur vēļ latgaliski, ka tys ir aizlīgts* (Rancāne 2016–2017).

Tymūs pošūs Dzīšmu svātkūs pi Terezis grīzušīs trymdys latvīši nu Vuocejis ar lyugumu īdūt latgališu tautys dzīšmu nuotis. Sarunuojuši dīnu, kod aizness i atstuos vīsneicā „Latvija” pi dežuranta, ar lelom gryuteibom puorakstejušys nūtis, partū ka kopātuoja jau nabeja, aiznasušys iz vīsneicu, prasiejušys, lai atdūt uorzemu gostim, bet dežurants nīkuo nu jūs naasūt pījiems. Tai nuotis palykušys naatdūtyš.

Jā, oficiāli jau tūlaik latgališu volūdā runuot i dzīduot nabeja aizlīgts, taipat kai

nikur nav atrūnami 1864. goda i 1934. goda „ukazi“ (bet piec Latgolys kulturys nedelis ari sekuoja aizlīgums 1960. godā) par latgalīšu drukys aizlīgumu. Bet tys natyka ari atbalšteits, vēl vairuok, Daugovpilī, kur piļneibā varēja iztikt tikai ar vīnu volūdu – krīvu. Latgaliskuo repertuara veiduošona i kūpšona beja tikai i vīneigi pošu Broku entuziasms, uzjemeiba i poš aizlīdzēiba. Īspiejams, tys cēlēs nu tuo, ka jī vēl pīdarēja pie tuos paaudzis, kura Latvejis breivvaļsts laikā školā vuicejuos latgalīšu volūdā, ka tys latgaliskais jim beja duorgs dzili sirdī. Pasateicūt jim, 50.–60. godūs taišni daugavpilīši, Terezis un Stanislava Broku vadeitī kolektivi, beja tī, kuri nese atkloteibā latgaliskū vuordu i goru. Tys beja pamats tam, kas sekuoja 1990. godā, kod Daugovpilī, otkon T. Brokys aicynuoti, puļcējuos kori iz Latgolys Dzīšmu svātkim, pirmajim atjaunuotajā Latvejā.

LITERATURA

- Auza, Z. (1957). Latgales dārgās pērles. Dzimtenes Balss. 10. jūl.
- Barkovska, Genovefa, Šteimans, Josifs (2005). *Daugavpils vēstures lappuses*. Rēzekne: Latgales Kultūras centra izdevniecība.
- Bukšs Mikeļs (1962). Klausūtīs latgaļu dzīsmēs. *Dzeive* 53, 30.
- Grāpis, Andrejs (sast., 2011). *Stāja. Voldemāra Kalpiņa laiks*. Rīga: Pils.
- Latvijas KP – Latvijas KP Centrālās Komitejas VII slēgtā plēnuma stenogramma (fragmenti) (1989). *Lauku Avīze*. 7. jūl.
- LPSR – LPSR delegācijas VI Vispasaules jaunatnes un studentu festivālā svinīgā koncerta programma J. Vahtangova vārdā nosauktajā teātrī. 05.08.1957. Rakstniecības un mūzikas muzeja arhīvs. Inv. Nr. 643075.
- Paukšte, Jānis (2002). *Latgales mūzikas kultūra*. Rēzekne: LKCI.
- Rancāne, Anna (2016). *Interveja ar Ģertrūdi Kevišu*. Audioiņoksts. Daugovpiļs.
- Rancāne, Anna (2016–2017). *Interveja ar Terezi Broku*. Audioiņoksti. Daugovpiļs.
- Rupaiņš, Ontōns (1962). Latgali dzīd. *Dzeive* 53, 28–30.
- Stankevičs, Antons (1957). Dzīve iesākas tā. *Literatūra un Māksla*, 14. dec.
- Vējāns, Andris (2009). Sāp aizgājušais skaistums. *Andra Vējāna piemiņas grāmata. Vēstules un dienasgrāmatas. Tēlojumi un dzejoļi. Atmiņas un attēli*. Rīga: Pils. 172–176.
- Vītoliņš, Jēkabs (1958). Tautas dziesmas daile. *Dzimtenes Balss*. 13. dec.